

NOTA INFORMACYJNA

Ukryty potencjał kwalifikacji na poziomie 5

Poziomy europejskich ram kwalifikacji (EQF) określają, co osoby uczące się wiedzą, rozumieją i potrafią zrobić po zakończeniu kształcenia. Dzięki kompleksowemu charakterowi EQF takie efekty uczenia się mogą również dostarczać decydentom szczegółowych danych na temat poszczególnych poziomów i wszystkich rodzajów kwalifikacji. Taka sieć danych jest szczególnie złożona na poziomie 5, gdzie efekty uczenia się obejmują kilka podsystemów. Kwalifikacje te można również wykorzystać do zbadania stopnia przenikalności między poszczególnymi podsektorami systemów edukacji i szkolenia.

Szerokie spektrum, dynamiczna obecność

Kwalifikacje na poziomie 5 EQF są atrakcyjne dla osób uczących się, ponieważ otwierają perspektywy na kilku frontach, takich jak bezpośrednie zatrudnienie, rozwój kariery i dalsze kształcenie się. Jednoczesne ukierunkowanie tych kwalifikacji na zaawansowane umiejętności techniczne i kierownicze sprawia, że są one cenne dla pracodawców.

Ramka 1. Efekty uczenia się na poziomie 5 EQF

Wiedza

Obszerna, specjalistyczna, faktograficzna i teoretyczna wiedza w danej dziedzinie pracy lub nauki i świadomość granic tej wiedzy

Umiejętności

Rozległy zakres umiejętności kognitywnych i praktycznych potrzebnych do kreatywnego rozwiązywania abstrakcyjnych problemów

Kompetencje

Zarządzanie i nadzór w kontekstach pracy i nauki podlegających nieprzewidywalnym zmianom; analizowanie i rozwijanie osiągnięć pracy własnej oraz innych osób

Źródło: Zalecenie w sprawie ustanowienia ERK. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, C111, 6.5.2008, s. 1).

W rzeczy samej, jeżeli przeanalizujemy kwalifikacje na poziomie 5 w oparciu o efekty uczenia się, to okaże się, że ich złożoność i różnorodność są większe niż wcześniej uważano i odgrywają istotniejszą rolę na rynku pracy i pod kątem dalszego uczenia się. Nie zawsze jednak wiadomo, jakie jest miejsce tych kwalifikacji w klasyfikacji kształcenia i szkoleń. Niektóre są zaliczane do ISCED 5B, a inne do

ISCED 4⁽¹⁾. Istnieją dowody na to, że kwalifikacje spoza formalnego systemu kształcenia i szkoleń nie są uwzględniane w formalnych statystykach dotyczących kształcenia. Proces boloński bardziej uwidocznił krótki cykl kształcenia wyższego, ale jego integracja z programami na poziomie licencjata nadal trwa. Wreszcie, miejsce kwalifikacji na poziomie 5 w odniesieniu do kształcenia i szkolenia zawodowego ma decydujące znaczenie i wymaga dalszego zbadania.

Ta instytucjonalna niewidzialność kryje za sobą multum dynamicznych kwalifikacji. Typowe kwalifikacje na poziomie 5 realizowane są w ramach krótkiego cyklu kształcenia wyższego, takiego jak francuski *brevet de technicien supérieur* (BTS). Mimo to 50% kwalifikacji na poziomie 5 EQF zdobywanych jest poza takimi „typowymi” instytucjami: w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego, ustawicznego kształcenia i szkolenia zawodowego, kształcenia ogólnego lub całkowicie poza formalnym systemem kształcenia i szkolenia.

Ten dokładniejszy obraz⁽²⁾ lepiej odzwierciedla znaczenie kwalifikacji na rynku pracy i pokazuje, jak decydenci mogą wykorzystywać EQF i krajowe ramy kwalifikacji do identyfikacji braków w systemach kształcenia i szkolenia.

Różnorodność kwalifikacji na poziomie 5 w Europie

Kraje dzieli się na cztery grupy w zależności od przeważającego rodzaju kwalifikacji na poziomie 5.

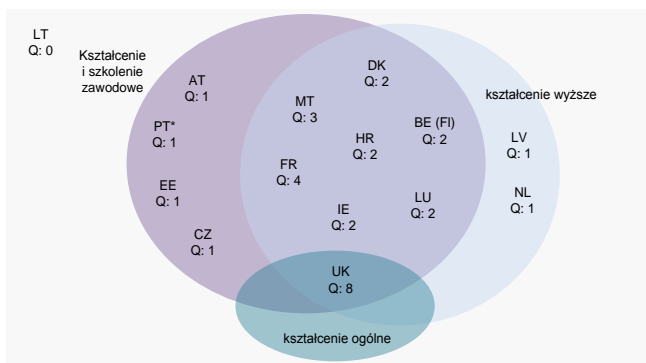
- Kraje, w których kwalifikacje te zdobywane są poza formalnym systemem: Republika Czeska i Estonia.
- Kraje, w których poziom 5 powiązany jest z jednym rodzajem kwalifikacji: Łotwa i Holandia (krótki cykl kształcenia wyższego): Austria (kształcenie i szkolenie zawodowe).

⁽¹⁾ ISCED 1997.

⁽²⁾ Cedefop (2014). *Qualifications at level 5: progressing to a career or to higher education*. W badaniu tym uczestniczyło 15 krajów, które zakończyły proces powiązywania swoich krajowych poziomów kwalifikacji z EQF do czerwca 2012: Belgia (Flandria), Republika Czeska, Dania, Estonia, Irlandia, Francja, Chorwacja, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Malta, Holandia, Austria, Portugalia, Zjednoczone Królestwo (Szkocja i Anglia, Walia i Irlandia Północna (EWNI)).

- (c) Kształcenie wyższe i kwalifikacje zawodowe powiązane z poziomem 5: Dania, Belgia (Flandria), Luksemburg i Chorwacja.
- (d) Kraje oferujące kilka możliwości. We Francji, Irlandii, na Malcie i w Zjednoczonym Królestwie obejmują one kwalifikacje sektorowe, prywatne i należące do kształcenia ogólnego.

Rysunek 1. Przegląd rodzajów kwalifikacji

Q: liczba rodzajów kwalifikacji.
 *: PT - kwalifikacja należy do systemu kształcenia i szkolenia zawodowego, ale programy są realizowane przez uczelnie wyższe i inne.

Źródło: Cedefop (2014): Kwalifikacje na poziomie 5.

Poziom 5 EQF w ramach krajowych systemów kwalifikacji

Jak pokazano na rysunku 1, na Litwie nie ma kwalifikacji na poziomie 5. Rozmowy z pracodawcami ujawniły jednak potrzebę takich kwalifikacji, w szczególności w odniesieniu do mistrzów rzemiosła, techników i nadzorców. Decydenci pracują obecnie nad ustanowieniem warunków prawnych do wprowadzenia kwalifikacji na poziomie 5.

We Francji natomiast kwalifikacje na poziomie 5 mają długą tradycję i przyciągają wiele osób uczących się. W ciągu ostatnich trzech lat liczba studentów, którzy ukończyli studia *brevet de technicien supérieur* (BTS), wzrosła z 240 322 w roku akademickim 2009/10 do 245 750 w roku 2011/12. Sektor publiczny pozostaje głównym realizatorem studiów BTS, chociaż jego względny udział w dostarczaniu tego rodzaju kwalifikacji zmniejszył się nieco od 67,1% w roku 2009/10 do 66,5% w roku 2011/12.

Kwalifikacje na poziomie 5 zostały ostatnio wprowadzone w Holandii, gdzie decydenci postanowili uważnie śledzić statystyki dotyczące wszystkich osób uczących się, które rozpoczęły takie kształcenie. Dzięki temu Holandia ma teraz doskonały ogólny obraz tego, jakie osoby rozpoczynają tego rodzaju kształcenie (na przykład, ile osób uczących się to osoby dorosłe, a ile absolwenci szkół średnich), oraz tego, co dzieje się z nimi potem: czy osoby uczące się podejmują pracę, czy kontynuują naukę, oraz jakie jest prawdopodobieństwo obu tych opcji jednocześnie.

Ramka 2. Przykłady kwalifikacji powiązanych z poziomem 5 EQF

Dania

Akademicki tytuł zawodowy w zakresie zarządzania logistyką przeznaczony dla studentów, którzy ukończyli duńską szkołę średnią II stopnia lub wcześniejszy program szkolenia zawodowego w zakresie handlu i administracji biurowej (krótki cykl kształcenia wyższego).

Irlandia

Świadectwo kształcenia zaawansowanego w zakresie rolnictwa dla przyszłych rolników i robotników wykwalifikowanych w przemyśle rolniczym. Osoby, które ukończyły ten kurs, mogą także pracować w dziedzinie zarządzania gospodarstwem rolniczym, zarządzania i monitorowania środowiskowego, przemyśle rolniczym, sprzedaży i marketingu oraz kontroli jakości.

Luksemburg

Tytuł BTS (specjalistyczny) *assistant de direction* dla osób, które chcą zostać asystentami dyrekcji. Krótki cykl kształcenia wyższego, głównie przygotowanie do zatrudnienia.

Dyplom mistrzowski/*brevet de maîtrise*. Wymagany w odniesieniu do niektórych gałęzi rzemiosła; można go uzyskać po uzyskaniu kwalifikacji zawodowych (DAP – dyplom umiejętności zawodowych). Posiadacze wykształcenia na tym poziomie mogą zakładać własne przedsiębiorstwa i przyjmować praktykantów zgodnie z przepisami ustawowymi dotyczącymi działalności gospodarczej i systemu przyuczania do zawodu. Przykładem jest tytuł *brevet de maîtrise boulanger-pâtissier/Bäcker* (ustawiczne kształcenie i szkolenie zawodowe).

Holandia

Dyplom kształcenia wyższego w zakresie małych przedsiębiorstw i zarządzania sprzedają detaliczną skierowany do pracowników handlu detalicznego i barów szybkiej obsługi, którzy chcą awansować do kadry kierowniczej (krótki cykl kształcenia wyższego).

Portugalia

Diploma de especialização tecnológica dyplom specjalizacji technicznej (DET) w zakresie zarządzania jakością, środowiskiem i bezpieczeństwem. Wprowadzony do krajowego katalogu kwalifikacji (NQC) we wrześniu 2012 r. Program realizowany w różnych instytucjach.

Zjednoczone Królestwo (Szkocja) Dyplom kształcenia wyższego z zakresu chemii na poziomie zaawansowanym dotyczący chemii teoretycznej i umiejętności praktycznych wykorzystywanych w pracy laboratoryjnej, rozwijający wiedzę z zakresu chemii na poziomie zaawansowanym oraz umiejętności z zakresu niezależnego uczenia się i rozumowania (kształcenie ogólne).

Źródło: Cedefop, ibid.

Rysunek 2. **Wcześniejsze działania osób uczących się na poziomie 5 w Holandii**

Działanie	2007/08	2008/09	2009/10
Bezpośrednio po HAVO (holenderskie ramy kwalifikacji/poziom 4 EQF)	9%	6%	5%
Bezpośrednio po MBO (holenderskie ramy kwalifikacji/poziom 4 lub poziom 3 EQF)	29%	20%	24%
Nieukończenie studiów licencjackich	21%	17%	20%
Zatrudnienie (mniej niż trzy lata)	13%	13%	11%
Zatrudnienie (ponad trzy lata)	28%	41%	37%

Źródło: Cedefop, ibid., na podstawie de Graaf i van de Berg, 2011.

W Irlandii znajdziemy przykład tego, co może się zdarzyć, kiedy na tym samym poziomie dostępne są różne kwalifikacje (dyplom kształcenia zaawansowanego i wyższego). Mowa o dwóch różnych kwalifikacjach kucharskich na poziomie 5 EQF, które mają różne pochodzenie (zawodowe/akademickie), są skierowane do różnych odbiorców i są inaczej traktowane przez pracodawców. Niemniej jednak kompleksowy opis obu dyplomów pod kątem efektów uczenia się sprawił, że uczelnie wyższe zaczęły chętniej przyjmować absolwentów kursów zawodowych, którzy chcą rozpocząć studia prowadzące do wyższego poziomu krajowych ram kwalifikacji. Działania podjęte przez ten kraj na rzecz pojedynczego podmiotu odpowiedzialnego za kwalifikacje i zapewnienie jakości (irländzki organ ds. jakości i kwalifikacji) powinny zwiększyć widoczność wyższych kwalifikacji zawodowych i umożliwić łatwiejsze przejście między poszczególnymi sektorami kształcenia.

Wyzwania dla polityki

Powyższe przykłady ilustrują, w jaki sposób kwalifikacje na poziomie 5 mogą pełnić funkcję pomostową między sektorami kształcenia, pozwalając osobom uczącym się na wzbogacenie profilu wykształcenia i profilu zawodowego poprzez korzystanie z różnych źródeł.

W ten sposób kwalifikacje na poziomie 5 stanowią odpowiedź na wyzwania, przed jakimi stoi Europa:

- (a) Prognoza umiejętności Cedefop⁽³⁾ wykazała rosnące zapotrzebowanie na zaawansowane umiejętności

⁽³⁾ Cedefop (2012). *Podaż i popyt umiejętności w Europie w przyszłości: prognoza 2012*. Ostatnia aktualizacja opublikowana w marcu 2014 r. <http://www.cedefop.europa.eu/EN/about-cedefop/projects/forecasting-skill-demand-and-supply/skills-forecasts/main-results.aspx?CountryID=32&case=ETBQ>

techniczne i zarządcze. Są to dokładnie te umiejętności, które są przedmiotem kwalifikacji na poziomie 5, co pomaga osobom uczącym się poprawić ich perspektywy zawodowe, zmienić ścieżkę kariery lub awansować;

- (b) ponieważ kwalifikacje te stanowią połączenie zorientowania na rynek pracy z możliwością kontynuacji kształcenia w ramach szkolnictwa wyższego, osoby uczące się postrzegają je jako oferujące więcej możliwości niż „zamknięte” ścieżki zawodowe;
- (c) tym samym wskazują one na znaczenie kwalifikacji zawodowych i profesjonalnych w szkolnictwie trzeciego stopnia, szkolnictwie wyższym i szkoleniach;
- (d) kwalifikacje na poziomie 5 są dostępne dla dorosłych i nietypowych osób uczących się, dlatego stanowią dobrodziejstwo dla uczenia się przez całe życie⁽⁴⁾;
- (e) w wielu krajach dostęp do programów i kwalifikacji na poziomie 5 można uzyskać poprzez walidację doświadczenia zawodowego lub wykształcenia nieformalnego;
- (f) kwalifikacje te są postrzegane przez pracodawców jako cenne i właściwe, zwłaszcza że większość z nich obejmuje pewną formę uczenia się poprzez pracę;
- (g) oferują specjalizację dostosowaną do rynku pracy, przez co przyciągają osoby z wykształceniem wyższym, tak jak w Danii. Świadczy to o tym, że progresja w uczeniu się to nie proces jednokierunkowy – może postępować w wielu kierunkach, od kształcenia wyższego do zawodowego, od jednej formy kształcenia zawodowego do drugiej i od pracy do kształcenia specjalistycznego i odwrotnie;
- (h) pomimo wysiłków, aby to zmienić, w kilku krajach postrzeganie kształcenia i szkolenia zawodowego niezbyt się poprawiło; wykształcenie wyższe jest nadal bardziej poważane⁽⁵⁾. Należy podkreślać wartość kształcenia i szkolenia zawodowego na wszystkich poziomach kwalifikacji, tak aby ścieżki zawodowe były postrzegane jako otwierające, a nie ograniczające możliwości zawodowe i możliwości kształcenia.

Wartość dla decydentów

Biorąc pod uwagę ocenę na podstawie efektów uczenia się, bogactwo kwalifikacji na poziomie 5 może być szczególnie przydatne dla decydentów. Analiza wykorzystania tego poziomu na rynku pracy i do celów dalszego uczenia się może ujawnić braki w zapewnianiu takich kwalifikacji, podważyć postrzeganie ich względnej wartości, ulepszyć podsystemy kształcenia i szkolenia oraz wzmocnić ich wzajemne powiązania.

⁽⁴⁾ Zob. http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index_en.htm

⁽⁵⁾ Cedefop (2014). *Atrakcyjność kształcenia i szkolenia zawodowego: co ma znaczenie*, s. 12.

Zbadanie różnych rodzajów i celów kwalifikacji na poziomie 5 EQF może w szczególności pomóc decydentom w określeniu, czy możliwości kształcenia w ich własnych krajach obejmują kwalifikacje, które są atrakcyjne zarówno pod względem rynku pracy, jak i kształcenia wyższego. W ten sposób można wykorzystać poziom 5 jako platformę do rozwoju nowych kwalifikacji, tak jak stało się to w przypadku Litwy i Estonii. Proces przypisywania kwalifikacji do poszczególnych poziomów EQF może zaowocować dyskusją na temat względnej wartości różnych kwalifikacji pod kątem rynku pracy i dalszego uczenia się oraz zmienić sposób postrzegania i przypisania niektórych kwalifikacji. Zwiększa to przejrzystość w ramach systemów krajowych i pomiędzy nimi.

Decydenci mogą również z pożytkiem monitorować i badać profil osób, które uzyskują takie kwalifikacje, aby określić ich wcześniejsze kształcenie, cele zawodowe i edukacyjne. Zrozumienie, dla kogo tego rodzaju kwalifikacje są atrakcyjne, umożliwi decydentom ukierunkowanie na określone grupy. Na przykład, jeżeli okaże się, że kwalifikacje na poziomie 5 są atrakcyjne dla osób dorosłych i absolwentów kształcenia i szkolenia zawodowego, decydenci mogą wykorzystać te kwalifikacje, aby pomóc takim grupom kontynuować kształcenie lub powrócić do niego, tak aby zdobyć nowe umiejętności lub zaktualizować stare. W ten sposób kwalifikacje na poziomie 5 mogą stanowić doskonałą „drugą szansę” dla osób dorosłych. Umożliwiają również dalsze kształcenie osobom z doświadczeniem zawodowym. Podsumowując, kwalifikacje na poziomie 5 są idealne pod względem ustawicznego rozwoju zawodowego.

Decydenci powinni także zweryfikować, jakie dane gromadzić na temat kwalifikacji na poziomie 5. Brak porównywalnych danych w skali UE sprawia, że w chwili obecnej trudno jest ocenić, jakie znaczenie ma ten poziom pod względem liczby osób uczących się, przyznawanych kwalifikacji i dostępnych programów kształcenia. Orientacyjne dane zawarte w analizie Cedefop na temat kwalifikacji na poziomie 5 mogą stanowić wskazówki służące do określania i gromadzenia porównywalnych danych w przyszłości.

Z uwagi na różnorodność ścieżek prowadzących do uzyskania tego rodzaju kwalifikacji – kształcenie wyższe, branżowe szkolenie zawodowe, kształcenie osób dorosłych oraz kształcenie i szkolenie zawodowe oraz ustawiczne kształcenie i szkolenie zawodowe – poziom 5 wspiera również rozwój procedur walidacji i zwiększa wzajemną otwartość podsystemów. Wpisuje się to we wspólne europejskie cele w zakresie kształcenia i szkolenia, mianowicie aby uznawać wszystkie formy uczenia się i osiągnąć wzajemną przenikalność podsystemów.

W opinii publicznej kwalifikacje są nadal powiązane z określonymi rodzajami instytucji i z reguły wciąż ocenia się je na podstawie programu nauczania. W przypadku tak zróżnicowanego poziomu kwalifikacji należałoby zbadać kwestie dotyczące zapewnienia jakości w procesie oceny, walidacji i certyfikacji, tak aby wszystkie kwalifikacje, niezależnie od kontekstu, odpowiadały standardom danego poziomu. Publiczne uznanie uzgodnionych standardów znacznie przyczyni się do równego doceniania wszystkich form uczenia się.

Dodatkowe informacje

Cedefop (2014). *Qualifications at level 5: progressing in a career or to higher education*. (Kwalifikacje na poziomie 5: w kierunku rozwoju kariery zawodowej lub kształcenia wyższego)

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/23886.aspx>

Strona dotycząca kwalifikacji na portalu Cedefop:

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/about-cedefop/projects/european-qualifications-framework/index.aspx>

CEDEFOP

Europejskie Centrum Rozwoju
Kształcenia Zawodowego

Nota informacyjna – 9089 PL

Nr kat.: TI-BB-14-004-PL-N

ISBN 978-92-896-1507-5, doi: 10.2801/6011

Cedefop © Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego, 2014 r.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Notatki informacyjne są publikowane w językach angielskim, francuskim, greckim, hiszpańskim, niemieckim, polskim, portugalskim włoskim oraz w języku kraju pełniącego prezydencję UE. Aby otrzymywać je regularnie, należy wysłać wiadomość na adres: briefingnotes@cedefop.europa.eu

Inne notatki informacyjne i publikacje Cedefop są dostępne pod adresem: <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx>

P.O. Box 22427, 55102 Thessaloniki, GRECJA

Europe 123, Thessaloniki, GRECJA

Tel. +30 2310490111, Fax +30 2310490020

E-mail: info@cedefop.europa.eu

visit our portal www.cedefop.europa.eu